

Suveranitate națională/administrativă națională versus cooperare administrativă interstatală sau cum poate influența Codul ReNEUAL de procedură administrativă a Uniunii Europene dreptul administrativ român la 100 de ani de la Marea Unire

Valentin Stelian BĂDESCU

Lect.univ. dr., Universitatea Româno-Germană din Sibiu
Cercetător științific asociat, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

valentinbadescu@yahoo.com

Abstract

Obiectivul acestui studiu este de a stârni o dezbatere care să coopteze specialiști în domeniul dreptului public și al științelor administrative românești și internaționale - teoreticieni, practicieni, cercetători - și se dorește a fi un for de analiză a noilor direcții de cercetare cu privire la adoptarea Codului de procedură administrativă în patria noastră unde se resimte acut această nevoie a proceduralizării din mai multe direcții: administrația publică, judecătorii de contencios administrativ și practicienii dreptului administrativ. Mai ales acum în Anul Omagial al unității de credință și de neam și Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918, moment aniversar major pe care România îl sărbătorește anul acesta, care oferă, poate nu întâmplător, prilejul punerii în discuție a unor probleme conceptual juridice și de expresie socială, aflate, cel puțin în ultimele două decenii în atenția celor interesați de fenomenul administrativ. Fiica mea vreau să aibă ocazia să construiască un viitor sigur în România; să studieze, să se implice în țara sa și să-și întemeieze o familie. Și cred că noi cetățenii, trebuie să preluăm controlul asupra ceea ce se întâmplă în România noastră. Vreau o Românie sigură unde dreptul administrativ - material și procedural - să facă parte din viața de zi cu zi. Protecția cetățenilor trebuie să reprezinte prima prioritate. Trebuie consolidată administrația și îmbunătățit sistemul judiciar. Suntem unul din ultimele state ale Uniunii Europene care nu are un cod de procedură administrativă în condițiile unei europenizări accentuate a dreptului administrativ. Iar despre Codul administrativ, la data apariției acestui studiu, Curtea Constituțională a României s-a pronunțat, după mai multe amânări asupra neconstituționalității Legii privind Codul administrativ în integralitatea sa.

Cuvinte cheie: dreptul administrativ național, ordinea juridică a Uniunii Europene, paradigmă de dezvoltare.

1. Argumentum

România are nevoie de o schimbare a paradigmei prezente de dezvoltare pentru a face față provocărilor secolului XXI. Trăim o perioadă marcată de procesul de globalizare, de accentuare a inegalităților și de agravare a problemelor umanității. Dreptul administrativ național poate fi una dintre soluții și se adresează acestor provocări, propunând o cooperare administrativă interstatală bazată pe principiile respectării suveranității și identității naționale în cadrul unei Uniuni Europene prospere și revigorate. Suveranitatea națională reprezintă, în contextul românesc, dorința realizării unui echilibru, o sinteză între aspirațiile cetățeanului născut liber, societatea de care depinde și prin care se definește și contextul care permite realizarea de sine. Acest echilibru pornește de la om, actor central care caută un echilibru individual și condiții favorabile pentru a se realiza. Condițiile favorabile sunt influențate de societatea care trebuie să îl susțină și să îl motiveze și de mediul prin care se regăsește și își poate găsi echilibrul. Rolul statului în contextul globalizării și implicit al europenizării este să ajute la realizarea acestui echilibru, nu doar pentru cetățenii de acum, dar și pentru generațiile viitoare. Iată de ce fiica mea vreau să aibă ocazia să construiască un viitor sigur în România; să studieze, să se implice în țara sa și să-și întemeieze o familie. Și pentru aceasta, cred că noi cetățenii, trebuie să preluăm controlul asupra ceea ce se întâmplă în România noastră. Vreau o Românie sigură unde dreptul administrativ - material și procedural - să facă parte din viața de zi cu zi. Protecția cetățenilor trebuie să reprezinte prima prioritate. Trebuie consolidată administrația și îmbunătățit sistemul judiciar. Suntem unul din ultimele state ale Uniunii Europene care nu are un cod de procedură administrativă în condițiile unei europenizări accentuate a dreptului administrativ. Dar să nu uităm că în SUA Codul de procedură administrativă a fost elaborat de profesori apoi prezentat Guvernului spre aprobare. Chiar și mitul despre e-guvernare dacă ar fi doborât nu poate salva administrația și implicit dreptul administrativ de la veritabilul colaps în care se află. „E-gov has failed” sau într-o abordare mai comună, dar care de fapt rezumă aceiași propoziție, „guvernarea electronică - vorbe”. Acest mit este pur și simplu fals; exemple ale succesului guvernării electronice se vor regăsi pe alte meleaguri. Realitatea este că puțini o înțeleg și îi simt prezența. Puține sunt dubiile pe care le au cercetătorii din acest domeniu, legate de viitorul e-government-ului și a utilității tehnologiilor de zi cu zi. Și mai e ceva, „atunci când se va implementa, se va lăsa cu disponibilități”. Acesta nu este doar fals, dar este și un nonsens. Trebuie să înțelegem că cei mai responsabili de lansarea și întreținerea acestui mit sunt cei care „se țin departe” de tehnologia informației, cei care încă preferă mijloacele tradiționale de guvernare; cu alte cuvinte, analfabeții digital, alături de analfabeții funcțional, licențiați cu diplome, care au împânzit până la refuz administrația publică românească.

Și din această pricină, obiectivul acestui studiu este de a stârni o dezbatere care să coopteze specialiști în domeniul dreptului public și al științelor administrative românești și internaționale - teoreticieni, practicieni, cercetători -, și se dorește a fi un for de analiză a noilor direcții de cercetare cu privire la adoptarea Codului de procedură administrativă în patria noastră unde se resimte acut această nevoie a proceduralizării din mai multe direcții: administrația publică, judecătoria de

contencios administrativ și practicienii dreptului administrativ. Mai ales acum în Anul Omagial al unității de credință și de neam și Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918, moment aniversar major pe care România îl sărbătorește anul acesta, care oferă, poate nu întâmplător, prilejul punerii în discuție a unor probleme conceptual juridice și de expresie socială, aflate, cel puțin în ultimele două decenii în atenția celor interesați de fenomenul administrativ.

Marea Unire a deschis noi perspective și transformări iar din punct de vedere juridic prima problemă era cea a unificării legislative pe întreg teritoriul statului. Privită strict sub aspectul rolului pe care îl are într-o societate, legislația este menită să amenajeze raporturile dintre indivizi, pe de o parte, dar și între individ și instituțiile statului, oricare ar fi ele, pe de altă parte. Însă aceste raporturi, care pot fi firești într-o societate normală, stabilă, pot suferi modificări, pot fi afectate atunci când, într-o societate se instalează o perioadă de tranziție determinată, la rândul ei, de un moment istoric decisiv, cum a fost, de pildă, Unirea de la 1 Decembrie 1918, după realizarea statului unitar național român. Fiind o perioadă de tranziție în care se întâlnesc concepții și legi din sisteme politice diferite privind relațiile umane și interinstituționale, legislația unei țări trebuie, în mod necesar, să caute soluții de normalizare a acestor raporturi pentru a așeza viața publică pe un făgaș normal. Una din soluții, cu efect pozitiv, este elaborarea de legi și norme de aplicare a lor care să reglementeze normele de conviețuire pe toate planurile (economic, social, cultural, moral etc.), cel puțin din două motive: primul motiv este că, prin natura lor legile fixează, uneori, o stare de lucruri preexistentă, generalizând astfel o normă stabilită pentru uzul public, indiferent de granițe; altelei însă, ele fixează stări de lucruri izvorâte din necesitatea armonizării la nivel național a unor acțiuni diverse care au tendința de a se împiedica reciproc în evoluția lor.

Al doilea motiv ar fi că reglementările succesive legilor sunt cele care explică mecanismele de aplicare ale lor la nivel instituțional și nuanțează chestiunile de detaliu. Iată de ce, după Unirea de la 1 Decembrie 1918, în România se poate vorbi despre o perioadă de tranziție ce se întinde, potrivit unei opinii, până spre anul 1925, perioadă în care unificarea legislativă a urmărit, în primul rând, crearea unei stări de normalitate, menită să consolideze noul stat proaspăt format. Acest lucru a presupus, de regulă, menținerea în vigoare a acelor legi evident necesare, de pildă, pentru unificarea administrativă și eliminarea acelor cu dublă întrebuintare sau, mai plastic spus, a celor care „se bat cap în cap”.

Esențială pentru reușita unificării legislative era elaborarea unor legi „scurte și clare, menite a fi aplicate”, pentru că, altminteri, o lege stufoasă poate crea impresia că a fost concepută astfel, în mod expres, „pentru a fi mai ușor anihilată pe cale de interpretare”. Or, o cutumă ce ține de procedura juridică prevede că aplicarea legilor se face „în spiritul și nu numai în forma lor”. Unde și cum s-au aplicat, așadar, legile, conform preceptelor universal valabile, recunoscute de jurisprudență, ca prim pas în acțiunea de normalizare a relațiilor instituționale de care regatul României a avut nevoie după 1 Decembrie 1918? În primul rând a fost administrația publică dar și justiția.

Unii teoreticieni au împărțit administrația, din punct de vedere al scopului urmărit, în trei mari grupe și anume: Prima grupă cea care cuprinde „administrații

ce au un caracter comercial sau industrial și a căror menire este să servească publicul”. Acestea pot fi Căile Ferate, Poșta, Telefonul, Telegraful, Serviciile comunale etc., care sunt create și întreținute direct sau indirect din banii cetățenilor. De aceea aceste administrații trebuie organizate exclusiv în vederea înlăturării de tot felul ce trebuie să aducă acestora. A doua grupă este cea a administrațiilor „al căror scop este aplicarea legilor”, cum ar fi „serviciile de percepere a impozitelor, cele vamale, justiția etc.” A treia grupă este „o grupă mixtă care cuprinde administrațiile ce sunt organe care aplică legile și, în același timp, care trebuie să servească publicul. Aici intră mai toate serviciile din ministere și organele administrației locale”. Tuturor acestor grupe de administrații li se poate aplica o regulă generală în ceea ce privește menirea lor de servire a publicului și de a ușura raporturile dintre cetățeni sau între aceștia și stat. Această regulă generală ținea, în cazul nostru, de necesitatea schimbării mentalității funcționarului public în sensul că acesta trebuia să conștientizeze faptul că el este la dispoziția cetățeanului, a contribuabilului plătitor de dări, taxe, impozite etc., și nu invers. Și aceasta cu atât mai mult în perioada de tranziție prin care trecea noul stat național creat după Marea Unire, când se întâlneau cel puțin trei tipuri de mentalități ale funcționarului public și anume: cea a funcționarului din Vechiul Regat, cea a funcționarului provenit din sistemul austro-ungar și cea a celui care venea din fostul imperiu țarist. De aceea, pe lângă chestiunile legate de schimbarea mentalității funcționarului public, un rol important, până la dizolvarea sa din 4 aprilie 1920, l-a avut Consiliul Dirigent care, ales de Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, din Alba Iulia drept guvern provizoriu, a gestionat problemele de ordin economic, politic, social, cultural, religios etc. cu responsabilitate și profesionalism.

Revenind în contemporaneitate, într-o altă perioadă de tranziție care parcă nu se mai termină, ne exprimăm speranța, alături de toți oamenii de bună credință din țara aceasta, că se va crea un consens precum cel de acum un secol care să permită constituirea unui grup de reflecție asupra problematicii anunțate, din perspectivă multidisciplinară, a dreptului și a științei dreptului, care să simplifice și să asaneze dreptul românesc de toate abuzurile săvârșite asupra sa în cei aproape treizeci de ani de la lovitura de stat din decembrie 1989, pentru a nu mai aminti și de perioada nefastă a dreptului de sorginte comunistă pus în slujba puterii, aservit total acesteia. În acest sens, recenta și masiva recodificare a dreptului românesc înfăptuită prin intrarea în vigoare a noilor coduri legislative (civil-01.10.2011, de procedură civilă-15.02.2013, penal și de procedură penală-29.01.2014), au adus o serie de schimbări în mediul juridic românesc care nu sunt la adăpostul unor formulări critice. Luându-mă numai după expunerea de motive a acestor proiecte de cod, care spune că s-au inspirat din vreo șapte coduri, [noile coduri penale], iar cel civil dintr-o zonă federală de dincolo de ocean, par mai degrabă niște colaje nereușite pe care chiar Curtea Constituțională a României le-a măcelărit, pentru a nu mai aminti de criticile dure și îndreptățite ale specialiștilor. Evident noile coduri și procedurile respective aflate la doar câțiva ani de la intrarea lor în vigoare și-au primit deja botezul în ceea ce privește interpretarea și aplicarea lor în practică.

În acest răstimp Curtea Constituțională a stabilit, prin deciziile sale, că multe dintre articolele cuprinse în aceste coduri, mai ales cele penale, sunt

neconstituționale, ceea ce impune punerea acestora în concordanță cu cele decise de instanța de contencios constituțional. Deopotrivă, deficiențele rezultate din aplicarea acestora implică o mai amplă revizuire prin operarea și a altor modificări și completări ale codurilor mai apropiate de cerințele și valorile societății. Mai mult, de o importanță la fel de mare este și modificarea și completarea legilor justiției, care ar trebui să urmărească întărirea poziției și locului pe care justiția, ca serviciu public, și corpul magistraților trebuie să le ocupe în cadrul statului de drept. Este binecunoscut faptul că democrația reală nu poate exista în afara statului de drept care, la rândul său, nu ar putea fi conceput fără pilonul său de bază – justiția. Consider că UE își va putea asigura viitorul doar dacă va fi alcătuită din state membre cu instituții funcționale și consolidate și cu nivele de dezvoltare cât mai apropiate, cu un ridicat respect pentru drepturile omului. De aceea cred că este mai bine să ai ce critica decât să critici că nu ai ce critica. Există un număr restrâns de state din lume care au un cod administrativ și poate nu întâmplător sunt țări cu dictatură care sigur au stabilitate în legislația substanțială pentru că nimeni nu îndrăznește să-i contrazică. În rest nu există coduri administrative întrucât este foarte dificil să păstrezi neschimbată partea substanțială a dreptului administrativ. În ceea ce mă privește opinez pentru adoptarea simultană a celor două coduri, dar mă tem că va avea aceeași soartă aceluia Corpus Iuris, care, la începutul anilor '90, se vroia un mini – cod penal european, un drept contra naturii dreptului național al statelor suverane, întrucât universul legilor este infinit mai mare decât cel al Dreptului.

Dreptul este maniera în care decidentul dispune normele care se impun oamenilor. El este moștenitorul lui *ius*, care desemna formulele prin care se exprimă justiția; dar, fundamentat pe ideea de direcție (*directum*), el adaugă ideii de justiție pe cea a liniei de conduită, deja prezentă în *regula* (rigla) sau în *norma* (echer) latină. Riglă, echer, linii și unghiuri drepte: odată cu Dreptul, justiția devine o problemă de reprezentare geometrică decât cazuistică; ea derivă mai degrabă dintr-o măsurătoare decât dintr-o conciliere, deși este vorba întotdeauna în definitiv, conform celebrei formulări din Digeste, de a atribui fiecăruia ceea ce i se cuvine (*suum cuique tribuere*). Iată, de altfel, de ce cuvântul Drept, în sensul său obiectiv de arhitectură normativă, nu are un echivalent exact în țările de *common law*. Aici, traducem Drept prin Law, dar sursa primară a Dreptului, în Marea Britanie sau în Statele Unite, se regăsește în precedentul judiciar, și nu în coduri, mai degrabă în cazurile tranșate de judecător decât în căile indicate de stat. Și mai ales, precum ideea de lege în spațiul continental (*legge, ley, Gesetz*), ideea de *law* cuprinde și regulile asupra cărora oamenii nu au niciun control: Legea lui Moise sau Legea Islamului, legile lui Kepler sau ale lui Newton, cele ale termodinamicii sau ale gravitației universale. *Lex*, al cărei sens primordial a fost cel religios, exprimă încă un imperativ, o putere care se impune oamenilor. Dar ea poate fi de asemenea înțeleasă mai degrabă ca o putere fizică sau metafizică decât ca o putere umană. În timp ce ideea de Drept este proprie gândirii juridice, permițându-i juristului să se închidă în propriul sistem de norme, cea de Lege este și problema religiei și a științei, permițându-ne deci să percepem diferitele registre normative care structurează gândirea occidentală. Căci această manieră de a gândi în termenii legii nu vine de la

sine și nu are nimic universal în ea. Percepția ne permite să vedem cu alți ochi ceea ce numim dinamica Occidentului.

Numai că, n-aș putea să nu vă mai rețin puțin atenția cu câteva reflecții. Cred că trăim într-o epocă complicată, să nu spun dificilă. Am citit recent o carte a scriitorului peruan Varga Llosa, care era intitulată *Lumea spectacolului*, o carte foarte interesantă și surprinzătoare; pentru că în această carte, marele scriitor peruan vorbea de criza Occidentului. Dar despre asta s-a mai vorbit și în urmă cu 50 de ani, probabil. Îmi amintesc faptul că Paul Negulescu, cunoscut profesor de drept administrativ, a scris o carte, *Destinul omenirii*, și a vorbit despre această criză, de conflictul dintre generații, deci nimic nou sub soare. Dar vreau să spun că Varga Llosa vorbea despre un învățământ light, despre o literatură light, despre o cinematografie light, despre o arhitectură light – adică spunea că totul este în derizoriu. Un scriitor extraordinar care m-a fascinat; și viața lui și opera lui Varga Llosa a fost interesantă. A trăit o perioadă în Statele Unite, în Franța o perioadă, după aceea în Spania și a candidat la alegerile prezidențiale, la începutul anilor '90. Contracandidatul domniei sale era Fujimori. Varga Llosa era un om modest, dar n-a avut niciun sprijin politic. Chiar dacă era un mare scriitor, o mare personalitate, pentru că era deja laureat al Premiului Nobel pentru Literatură și a pierdut, apreciat în țara sa probabil că nu era. A scris o carte după aceea – *El pez en el agua*. E chiar despre viața lui și despre competiția lui cu Fujimori. Și Fujimori era un fermier, era un ilustru necunoscut. Dar și-a luat tractorul și a străbătut această țară, care e de vreo cinci ori cât România, făcând campanie electorală din sat în sat. Și a ajuns să fie președinte. Istoria e mai complicată, că după aceea a fost condamnat pentru fraude. Am făcut această scurtă incursiune în istoria recentă a unei personalități marcante a literaturii universale pentru a releva și în această manieră lumea de azi, o lume în care eu nu mă mai regăsesc, o lume prea civilizată pentru mine, în care dreptul, în special cel administrativ trebuie revitalizat, iar normele Codului Reneual de procedură administrativă a Uniunii Europene pot oferi un remediu dreptului administrativ român.

2. Unele aspecte teoretice privind corelarea normelor Codului reneual de procedură administrativă a Uniunii Europene cu dreptul administrativ român

Pentru a aborda situația actuală, trebuie să înțelegem ambivalența acestei secularizări, a acestei dezasamblări a legilorcare, precum statuile Renașterii, se îndepărtează de catedrale spre a popula piețele și grădinile. Istoria artei, în mod precis, este capabilă să explice. Ea urmează un curs paralel cu istoria Dreptului sau a științelor. Matematizarea spațiului realizată în pictură prin descoperirea legilor perspectivei a precedat-o chiar pe cea operată în domeniul științelor de către legile lui Kepler. Orientul antic, Antichitatea clasică și Evul Mediu respinseseră mai mult sau mai puțin perspectiva „pentru că ea părea să introducă un factor individual și accidental într-o lume de altfel extra-subiectivă sau supra-subiectivă. Aceasta era autentică în special în arta religioasă; imaginea Viitorului nu putea fi supusă unui punct de vedere individual pe care avea ca obiectiv să-l depășească. Potrivit legilor perspectivei, dimpotrivă, imaginea se organizează în mod riguros în jurul viziunii

unui subiect unic. De unde ambivalența invenției lor, magistral analizată de Panofsky: „Suntem cu toții îndreptățiți să concepem istoria perspectivei ca un triumf al sensului realului, constitutiv de distanță și obiectivitate, ca un triumf al acestei dorințe de putere care animă omul și care neagă orice distanță, ca o sistematizare și o stabilizare a lumii exterioare asemenea unei extinderi a sferei Eului.”

Ceea ce Panofsky spune aici despre invenția legilor perspectivei ar putea deopotrivă corespunde invenției legilor umane și legilor științei eliberate de orice referință metafizică. Pe de o parte, aceste legi operează „o sistematizare și o stabilizare a lumii exterioare”. Ele supun dominației obiectivității raporturile dintre oameni și raporturile oamenilor cu natura. Concepută ca normă generală și abstractă, legea umană se impune tuturor deopotrivă, inclusiv Statului de Drept care îi este sursa vie, în timp ce legea științei supune raportul nostru cu lumea principiului cauzalității și exclude miracolul sau intervenția divină. Forța acestor legi este cu atât mai mare cu cât le concepem ca elemente ale unui corp logic ce le înlănțuie el însuși unele de altele. Dar, de cealaltă parte, aceste legi operează o „extindere a sferei Eului”, căci centrul (capul?) acestui corp logic se găsește în Rațiune, adică în creierul omului (viziunii pictorului îi corespunde *cogito*-ul cartezian din teoria științelor, sau voința suverană a legislatorului din teoria statului). Dacă omul medieval nu ocupa decât un loc subordonat atotputerii divine, omul modern va putea să se imagineze ca fiind centrul intelectual al lumii. Prin statul de drept, el însuși va fonda ordinea societății umane; iar prin descoperirea legilor științei, va găsi mijloacele prin care să stăpânească natura. Aceste două aspecte erau de altfel strâns legate de epoca Luminilor, în care a fost cultivată ideea de a fundamenta Dreptul pe natura umană, recurgând la metoda științelor fizice și matematice. Trebuie să examinăm cu mai multă atenție unde a condus fiecare dintre aceste două dimensiuni dacă vrem să stabilim locul legilor în gândirea contemporană.

În măsura în care a făcut să triumfe sensul realului, legea a apărut în mod progresiv inaccesibilă rațiunii umane și a lăsat loc altor noțiuni (paradigme, modele, idealuri-tip, structuri, tranzacții, domenii, sisteme, convenții etc.) care constituie nenumărate avataruri. În secolul al XIX-lea însă, în ordinea științelor naturii, savanții s-au reunit în congrese internaționale pentru a decide asupra a ceea ce era legea științifică în anumite puncte controversate. Astăzi, ideea de lege (de exemplu legile lui Newton) nu mai este admisă decât în limite restrânse de validitate. Fizicienii au admis, odată cu principiul incertitudinii al lui Heisenberg, că există un element necuprins de legile infinitului mic, ceva care nu se lasă supus principiului cauzalității, așa cum îl înțelegem prin intermediul ideii de lege. Din perspectiva științelor umane, descoperirea inconștientului de către Freud a condus în mod asemănător la a recunoaște în Om o parte întunecată, care funcționează ca un limbaj, dar care se sustrage determinării logice. În sfârșit, în ordinea instituțională, statul de drept și legea rezistă și se sprijină încă, dar nu putem spune că fac dreptul să stea în picioare. Pradă unor noi forme de feudalizare, statul pare să fi renunțat să descopere, prin intermediul unor legi stabile, generale și abstracte, o lume a cărei complexitate îi scapă: legea se face normă cu valabilitate limitată, sau chiar se estompează în fața tranzacțiilor și convențiilor. Supunându-i astfel pe oameni principiul realității, legea și-a ținut promisiunile ce îi erau proprii în viziunea

Sfântului Pavel sau a lui Luther: a-l convinge pe Om de neputința lui și a-l învăța să-și piardă încrederea în sine. Precum în parabola istorisită de Kafka, el își va petrece viața așteptând în van să se deschidă porțile Legii, numărând păduchii ce sar din barba paznicului. Va reuși el să spargă această poartă, să descifreze o lege în spatele căreia va mai descoperi altele o mie, de o mie de ori mai dificile de deslușit? *Melencolia I* a lui Dürer exprimase deja, în zorii timpurilor moderne, acest sentiment de neputință a rațiunii în perceperea complexității lumii, și nostalgia epocii de acum apuse în care gândirea se putea fundamenta pe legea divină.

Dar separată de rădăcina sa religioasă, legea a eliberat de asemenea „dorința de putere care sălășluiește în om și care neagă orice diferență”. Locul legii divine devenind vacant, Omul nu putea să rateze șansa de a-l ocupa și de a ține el însuși discursul fondator al oricărei legi. Un astfel de discurs nu era susceptibil de a înflori decât obținând o legitimitate comparabilă cu cea a științelor naturii, și deci transpunând metodele acestor științe în studiul omului și al societății. Auguste Comte este cel ce s-a exprimat asupra acestei idei cu mai multă claritate. Dispariția unei surse supranaturale, care putea singură să sustragă legea interpretării umane nu lasă loc, în viziunea lui, decât legilor revelate de studiul naturii. De unde fundamentul unei științe noi, care se cheamă sociologie, și descoperirea „legilor celor trei stări”, care oferă cheia dezvoltării istorice a societăților umane și permite precizarea apariției unei societăți fără Drept. Auguste Comte spera astfel să fie posibil, portivit formulării lui Saint-Simon (căruia îi fusese discipol), să înlocuim administrarea lucrurilor cu stăpânirea oamenilor. Această certitudine că norma științifică și tehnică era chemată să înlocuiască în mod complet legea umană se regăsește în critica marxistă a Dreptului. În fața nedreptăților din vremea lor, Saint-Simon, Comte și Marx visau la o eliberare a umanității care, după ce a coborât divinitatea, găsea în legile Științei mijloacele de a se desprinde de puterea statelor. Tripartiției legilor (divine, naturale și umane), Filosofia Luminilor i-a substituit dualitatea legilor naturale și umane, unite sub egida Rațiunii. Dorind să reducă și această dualitate, științele sociale nou-apărute au înțeles să stabilească suveranitatea legislativă a Științei și să discrediteze dintr-o singură mișcare teologia căreia îi luaseră locul în universități și Dreptul. Pe un plan științific, acest proiect era sortit eșecului, căci a supune gândirea sa căutării legilor implcă a cunoaște limitele înțelegerii sale. Pe măsură ce științele sociale acumulau o sumă de cunoștințe fără precedent, complexitatea a ceea ce descopereau demonstra vanitatea afirmării legilor de alarmă care determinaseră în ultimă instanță destinul oamenilor (legile istoriei, ale economiei, ale societății etc.).

În schimb, pe plan ideologic și politic, acest proiect a cunoscut un succes deosebit, căci deschidea dorinței de putere ce sălășluiește în fiecare om orizonturi nelimitate. Altfel spus, deschidea porțile nebuniei. Sistemele totalitare care au marcat secolul al XX-lea ne permit să vedem exact unde se situează punctul delirant al proiectului de control științific al societății. Nu se situează în asemănările lor, ce rămân destule, cu religiile. În mod sigur, între cei care se încred în instrumentele legii divine și cei care se încred în instrumentele legii Istoriei (conform căreia supraviețuiește numai clasa cea mai avansată) sau ale Naturii (potrivit căreia supraviețuiesc doar cei mai capabili), există mai mult decât o asemănare; iar

comparațiile cifrate ale masacrelor comise în numele uneia sau al alteia dintre aceste legi nu sunt de natură să marcheze diferența dintre ele. Căci această diferență este altundeva. Legea divină (în religiile Cărții), precum legea Republicii astăzi, se adresează întotdeauna Omului ca subiect; ea îi conferă identitate și în același timp îi afirmă libertatea și responsabilitatea (îndeosebi libertatea de a încălca Legea și deci de a suporta sancțiunile). Legile științei, dimpotrivă, reprezintă Omul ca obiect; ele îl *explicită* raportând ceea ce este sau ceea ce face la determinări obiective, care, evident, nu-i angajează răspunderea.

Legea științei nu cunoaște distincția între inocent și vinovat; ea cunoaște doar înlănțuiri de cauze și efecte. În această direcție, încă din secolul al XVI-lea, teologul spaniol Suarez scria că nu putem vorbi de lege decât prin metaforă „fiind vorba despre lucruri care îi scapă rașunii.” A pretinde să fondezi legile societății pe legile Științei presupune a nu mai considera oamenii ca subiecte, ființe înzestrate cu rațiune, ci ca niște obiecte, ca particule într-un câmp magnetic sau ca animale într-o fermă, ca „lucruri cărora le lipsește rațiunea.” Hitler a putut spune despre sine: „Nu sunt decât un magnet care se deplasează constant prin națiunea germană pentru a extrage oțelul.” Analogia cu legile fizicii merită să ne oprim asupra ei: Hitler nu pretinde că acționează *în numele* unei legi distincte, ci pretinde că este întruparea ei directă, obiectul activ. „Într-o lume, continuă el, în care planetele și astrii urmează traiectorii circulare, în care sateliții se învârt în jurul planetelor, în care forța domnește peste tot și este unica stăpână a slăbiciunii, pe care o constrânge să o deservească supusă sau altfel o va dstruge, omul nu poate concepe legi speciale.” Limba celui de-al Treilea Reich a reprezentat creuzetul unor noțiuni precum cea de „material uman”, ce reduc astfel lumea oamenilor la cea a obiectelor. Eliminarea, în numele Științei, a subiectului de drept este punctul delirant în care ancorează gândirea totalitaristă.

Dacă negarea legii garanție a identității și a drepturilor persoanelor este astfel semnul distinctiv al totalitarismului, aceasta este deoarece el se dorește a fi instrumentul unei legi mai puternice, al unei legi științifice și supraumane, care desconsideră statul și legea pozitivă. Comunismul ca și nazismul au conceput statul ca o simplă marionetă în slujba Partidului, o guvernare aparentă servind la ascunderea locurilor reale de exercitare a puterii. „Statul, scria Hitler, nu reprezintă o substanță, ci o formă”. De asemenea, au golit de substanță legea pozitivă, pastrându-i doar numele. „Noi modelăm viața popoarelor noastre și legislația noastră se conformează verdictelor geneticii”, declara Manualul Tinerilor Hitleriști. Hitler a repetat de nenumărate ori că „nu statul ne comandă, ci noi comandăm statului” și că „statul nu este decât mijlocul de a ajunge la un scop; scopul este conservarea rasei”. Politica de exterminare dusă de naziști nu a constatat doar în a ucide milioane de femei, bărbați și copii în numele luptei raselor. Ea a constatat și în a-i despuia de diferite straturi juridice care îi făceau subiecte de drept: a e retrage deplina capacitate civilă, a le anula statutul profesional (și nu doar profesia), apoi patrimoniul (și nu numai bunurile), după aceea naționalitatea (transformându-i în apatrizi), apoi numele (făcând din ei niște cifre), adică a le nega calitatea de ființă umană înainte de a le lua viața. Iar călăii nu acționează ei înșiși *în numele* unei legi a Rasei, ei reprezintă această lege, orice distanță între aceasta și ei fiind negată în mod

absolut; erau invitați să se considere ei înșiși precum niște mecanisme puse în mișcare de niște forțe superioare și să se desprindă de orice sentiment de responsabilitate sau de vinovăție.

Referința politică la pretinse legi științifice (legea „biologică” a supraviețuirii celei mai apte rase, sau legea „istorică” a dominației clasei „motor” al istoriei) implică astfel anihilarea *funcției antropologice a legilor* pozitive. Acestea din urmă au de fapt rolul, după cum a scris Hannah Arendt, „de a ridica bariere și de a organiza căile de comunicare între oameni, a căror comunitate este amenințată în mod neîntrerupt de noii oameni care se nasc. Cu fiecare nouă venire pe lume, un nou început se naște în lume, este o nouă lume care se instaurează virtual. Stabilitatea legilor răspunde mișcării perpetue de care sunt afectate toate lucrurile umane, o mișcare ce nu se poate opri niciodată atât timp cât oamenii se nasc și mor. Legea încadrează fiecare nou început cu limite și, în același timp, asigură libertatea de mișcare, posibilitatea pe care o aduce ce el orice lucru cu totul nou și imprevizibil. Barierele legilor pozitive sunt pentru existența politică a omului ceea ce memoria este pentru existența sa istorică: ele garantează preexistența unei lumi comune, realitatea unei anumite continuități, care transcende durata vieții individuale a fiecărei generații, absoarbe toate noile începuturi și hrănește cu ele”. A vorbi despre funcția antropologică a legilor ne permite să ieșim din dezbaterele interminabile asupra Dreptății, punând în lumină necesitatea de a garanta fiecărei noi generații un „deja acolo”, ceea ce Arendt numește aici „preexistența unei lumi comune ce transcende durata vieții individuale a fiecărei generații”. Această nevoie este specifică ființei umane în calitate de animal simbolic, care, spre deosebire de celelalte animale, percepe și organizează lumea prin filtrul limbajului. Aceasta nu înseamnă că legea sau construcțiile juridice occidentale reprezintă singurul mijloc de a asigura această funcție antropologică. Aceasta a fost maniera occidentală, dar există și altele, între cele de prim rang fiind cea chineză, care se fundamentează pe legături, iar nu pe legi, pe rituri, și nu pe reguli.

A o cita îndelung pe Hannah Arendt este un mod de a aminti că pentru ea uciderea evreilor comisă de naziști a fost „experiența fundamentală a epocii noastre și dezastrul ei fundamental”, că pornind de la acest fundament trebuie să încercăm să clădim „nouă cunoaștere a omului”, și că această istorie nu oferă „niciun argument susceptibil de a servi unui scop politic, oricare ar fi acesta”. Nu pare că aceste lecții au fost de fapt învățate. Pe de o parte, funcția antropologică a legilor pozitive este negativă, inclusiv în clasificările juriștilor. Pe de altă parte, nu conținem să facem apel la etică (produsul se regăsește în multiple versiuni: bioetică, etică a afacerilor etc.), supunându-ne astfel fără să știm sfatului dat de Hitler juriștilor germani în 1933: „Statul totalitar trebuie să ignore orice diferență între lege și etică”. Un „efect de oglindă” domnește, conducând astfel denunțătorii fără îndoială sinceri ai totalitarismului să fie guvernați astăzi în maniera pe care o denunțau. Căci a gândi că naziștii nu sunt decât niște oameni ca noi înseamnă deja a gândi precum ei; a dori arderea cărților amatorilor de incendii înseamnă a le îngroșa rândurile; a înscrie un Adevăr oficial în legea penală înseamnă a nu crede în forța adevărului istoric. Într-un cuvânt, „moștenirea totalitară ne alimentează de acum încolo practicile sociale”.

Iată de ce justiția trebuie să fie piatra de temelie a unui stat democratic. Dacă avem o justiție bună, o să avem și o economie performantă și o să fim o țară

prosperă. Am convingerea că în lumea juridică există foarte mulți oameni valoroși din generația de mijloc; chiar și din generația mai tânără. Dar dacă putem realiza ceva, o putem face numai cu perseverență, cu puțină ambiție și cu foarte multă muncă. Vorba lui Einstein, eu sunt convins că numai 10% este inspirație; restul e transpirație. Și mai adaug ceva. Am citit recent o carte scrisă de doi jurnaliști americani. Este intitulată, *De ce eșuează națiunile*. Răspunsul îl știm cu toții: succesul sau eșecul se datorează modului de administrare a țării; modului în care se realizează guvernarea. Dar, atenție, noi nu putem avea un guvern mai bun decât suntem noi. Că până la urmă guvernării, parlamentarii, sunt reprezentanții noștri. Cei pe care noi i-am ales sau pe care i-au numit autoritățile, instituțiile competente pe care le-am ales. Viața cetății este într-o dinamică complexă, iar pentru o bună funcționare a acesteia e nevoie de cetățeni bine informați și interesați de bunul mers al societății în care trăiesc. Așa că problema esențială din punct de vedere legislativ, astăzi, este a calității actului normativ și să renunțăm, poate, la această industrie legislativă. Și legile ar trebui să fie foarte stabile. De aceea mi-am propus să vorbesc în secțiunea următoare despre influența Proiectului Codului ReNEUAL de procedură administrativă a Uniunii Europene, elaborat la inițiativa Rețelei de cercetare privind dreptul administrativ al Uniunii Europene (ReNEUAL) care urmărește să asigure transpunerea valorilor constituționale ale Uniunii Europene în reglementarea procedurii administrative referitoare la implementarea administrativă a legislației și a politicii Uniunii având șanse mari să devină în curând Legea de procedură administrativă a UE. Din această perspectivă, influența sa asupra sistemelor de drept naționale va fi una remarcabilă, cel puțin în procedurile mixte, care implică implementarea dreptului european. Pentru România, care din păcate nu are încă o lege de procedură administrativă, Codul poate constitui un model de bune practici administrative și de principii de drept administrativ relevante pentru administrația publică și pentru instanțele de contencios administrativ, dat fiind faptul că proiectul de Cod sintetizează aceste practici și principii la nivel european. Chiar și numai pentru acest motiv cercetarea științifică a dreptului administrativ român este strivită între nicovala neputinței propuitorului român și ciocanul exigenței Uniunii Europene.

3. Cercetarea științifică a dreptului administrativ român strivită între nicovala neputinței propuitorului român și exigențele Uniunii Europene

Cred că trebuie precizat de la început faptul că, deși sistemul modern de Drept românesc începe odată cu adoptarea codurilor în timpul lui Cuza, totuși, rădăcinile vieții juridice românești sunt mai vechi și nu avem în vedere doar partea de drept cutumiar, de drept vechi românesc, avem în vedere de fapt o continuitate a Dreptului roman pe filieră bizantină. Nu trebuie să uităm că, de fapt, Codul Iustinian este un cod de Drept roman; și nu trebuie să uităm că după aceea acest cod s-a aplicat în Imperiul Bizantin. Într-un fel sau altul, cu mai multe sau mai puține intervenții determinate de adoptarea religiei creștine ca religie a Imperiului Bizantin. Dar la noi, la români, cel puțin în Moldova și Valahia, această preluare a legiurilor, a reglementărilor de tradiție bizantină înseamnă, de fapt, o continuitate a Dreptului roman pe acest teritoriu, într-o formă specifică. Și n-aș ignora deloc aceste

rădăcini pe care sistemul modern juridic românesc le are, nu trebuie să ne limităm doar la codurile adoptate de Cuza, sunt și rădăcini mai vechi, care arată continuitatea Dreptului roman chiar pe teritoriul țărilor române. E adevărat că astăzi, la aproape 30 de ani de la căderea comunismului, reluăm legătura cu tradiția interbelică și antebelică a Dreptului românesc, tradiție care înseamnă, între altele, păstrarea constantelor, dar înseamnă, pe de altă parte, și preluarea tuturor elementelor noi care s-au dezvoltat în sistemul romano-germanic și chiar în sistemul de Common Law. Până la urmă, ne raportăm astăzi nu doar la un sistem de drept sau altul; ne raportăm la dreptul UE și, ca să zic așa, steaua polară a sistemului nostru juridic este dreptul Uniunii Europene.

Pornind de la aceste premise vom constata că „problema codificării dreptului administrativ a preocupat pe slujitorii acestei ramuri de drept de multă vreme, proiectul unui Cod administrativ a „bântuit” multe minți preocupate de soarta administrației. După 1990, s-a înscris printre problemele care au frământat lumea politică, guvernării, care și-au asumat-o ca pe un proiect politic înscris în mod consecvent în programele de guvernare. Ca regulă, ea era relativ abandonată după alegeri, altele fiind prioritățile pentru cei care își asumă, periodic, frâiele guvernării. Spunem „relativ”, pentru că în cele aproape trei decenii, s-au inițiat demersuri serioase prin care s-au constituit colective de elaborare a unor proiecte de Coduri administrative.” Personal, cumosc reputați și recunoscuți specialiști în domeniu, de la toate școlile de drept din România, care au făcut parte din colectivul ce a avut șansa finalizării proiectului care, cu anumite modificări aduse de parlamentari, inerente procesului legislativ. După cum se știe Codul nu a fost promulgat de Președintele României, mai mult, a fost sesizată Curtea Constituțională a României asupra neconstituționalității Legii privind Codul administrativ al României.

În așteptarea motivării deciziei „legiitorului nostru constituțional” care a declarat ca necostituțională legea în integrum, ne vom mărgini la unele aspecte care vizează legislația actuală în domeniul administrației din perspectiva exigențelor unei bune funcționări a administrației întrucât avem o legislație stufoasă, avem domenii de activitate în care coexistă mai multe reglementări, de unde și riscul unor neconcordanțe sau zone neacoperite. Ar trebui unificată, utilizând o terminologie unitară pentru aceleași realități juridice, prin completarea, corelarea și clarificarea aspectelor legate, în principal, de ocuparea funcțiilor publice, de regimul incompatibilităților, precum și de regimul juridic al proprietății publice și private a statului în unitățile administrativ-teritoriale, astfel încât să avem o reglementare mai clară, previzibilă și predictibilă și să țină cont de deciziile Curții Constituționale și de directivele europene ce trebuie transpuse în legislația națională întrucât ultimul sfert de secol, în care administrația publică din România a fost organizată corespunzător unui stat democratic, a fost martorul unei mase din ce în ce mai mare de acte normative în vigoare în domeniul administrației publice. În prezent inflația de acte normative emise și dese modificări ale reglementărilor care au fost necesare în procesul de aplicare a acestora au generat paralelisme, suprapuneri și, implicit, în practică, dificultăți în aplicare.

Ca soluții pentru rezolvarea acestor probleme avem: simplificarea și restrângerea legislației, realizarea unui cadru legal unitar într-un anumit domeniu și

clarificarea unei tematici specifice; simplificarea accesului beneficiarilor la legislația în vigoare, îmbunătățirea aplicării acesteia. În ceea ce privește inițiativele de codificare, opțiunile avute în vedere merg de la elaborarea unor legi unice pe domeniu (Portugalia), la culegeri de legi pe domenii (codexuri - Franța) și până la codificare sectorială (Franța, Germania), dar în niciunul dintre aceste state nu există un Cod administrativ unic care să înglobeze într-o manieră unitară și sistematizată legislația din mai multe domenii ale administrației publice. Problemele cadrului legislativ românesc, inclusiv în domeniul administrației publice, sunt cunoscute de autoritățile statului, care, prin intermediul mai multor documente strategice și programatice, statuează necesitatea raționalizării și sistematizării reglementărilor, inclusiv prin instrumente de codificare. Această necesitate este, de asemenea, semnalată în contextul impus de Uniunea Europeană, care pune un accent deosebit pe „buna guvernare” și „o reglementare inteligentă”. Intenția Guvernelor României de a codifica cadrul legal din domeniul administrației publice, prin intermediul unui Cod administrativ și al unui Cod de procedură administrativă, a fost statuată încă din anul 2001, în cadrul programelor de guvernare și al programelor legislative. Așadar, pe baza documentelor de analiză elaborate în cursul procesului de fundamentare a proiectului Codului administrativ, a altor analize realizate cu privire la sistemul administrației publice (analize pe domenii, analize funcționale, analize privind aplicarea unor acte normative etc.) și în urma reuniunilor de consultare cu reprezentanții administrației publice centrale și locale, au reieșit o serie de disfuncționalități ale legislației aplicabile administrației publice, expuse și în Documentul cuprinzând principalele concluzii ale studiilor cuprinzând liniile directoare ale concepției de ansamblu a proiectului Codului administrativ și care, în esență, au în vedere disfuncționalități de tehnică legislativă și disfuncționalități de fond ale reglementărilor. Disfuncționalități de tehnică legislativă au fost considerate: inexistența unor definiții unitare ale principalelor concepte din administrația publică; prevederile legale redundante și paralele; existența unor norme juridice contradictorii; vidul legislativ și dificultățile în aplicarea prevederilor legale în vigoare generate de norme juridice neclare și necorelate.

În fine, toate au fost clarificate și corelate și acum, la data editării acestui studiu, avem un Cod administrativ neconstituțional! Oare aceste frământări vor consolida conștiința valorilor democrației constituționale!? Adică sper că, dincolo de unele contestări care, dintr-un motiv sau altul, se fac într-un mod foarte vocal; dincolo de unele atacuri care există în mass-media, sistemul juridic românesc va rămâne întemeiat pe valorile democrației constituționale. Iar asta înseamnă că tot ceea ce am dobândit în acești ani de după căderea comunismului nu trebuie pierdut. Evident, sunt și lucruri care trebuie îmbunătățite, sunt și anumite imperfecțiuni, sunt și multe balasturi, există încă mult leșt. Dar nu trebuie să aruncăm, odată cu apa murdară din copaie, și copilul. Sistemul juridic românesc are o parte sănătoasă, bună, care este în primul rând aceea întemeiată pe valorile europene, valorile democrației constituționale – această parte trebuie păstrată, ceea ce este leșt trebuie într-adevăr înlăturat, dar să avem grijă, cum spuneam, să nu aruncăm odată cu apa murdară din copaie și copilul. Copilul trebuie păstrat. Și asta înseamnă, de fapt, sistemul de valori specifice democrației constituționale. Care ar fi implicațiile și

rezultatele scontate din codificarea administrativă? Într-o scurtă enumerare ce nu poate fi socotită exhaustivă, vom încerca să le prezentăm în formulările concludive de mai jos.

4. Concluzii

Așa cum am putut constata și cu alte prilejuri similare, prin abordarea științifică realizată, acest studiu încearcă să-și reafirme poziția sa de reflecție asupra dreptului, de laborator al gândirii juridice deschis diferitelor școli și curente juridice, de promovare a diversității nu numai naționale, și nu de instanță de validare în privința unor idei și construcții juridice teoretice, în condițiile pluralismului, controversei, dialogului și dezbaterii, de creativitate și perspectivă juridică, într-o lume globală, tot mai imprevizibilă în care dreptul contemporan relevă că lumea juridică este multiplă, heterogenă, complexă, interactivă și fluidă. Mai ales în zona administrației publice care este, prin specificul său, un domeniu complex. Obiectul său de activitate se întinde de la administrarea unor comunități, până la administrarea și guvernarea țării. Și când ne referim la *țară*, avem în vedere atât „*problemele dinlăuntru*”, ca să ne exprimăm în dulcele grai arhaic românesc, al cronicilor și al primelor legiuri, cât și pe cele *din afară*. Iar acestea din urmă ne influențează nu numai pe noi, destinul unui stat și al unui popor, ci și țările cu care noi intrăm în diferite relații, în structuri regionale sau internaționale.

Complexitatea și vastitatea fenomenului administrativ naște o apetență de legiferare, prin care se încearcă să se țină pasul cu multitudinea formelor în care el se concretizează și acționează. Deși prin reglementare se încearcă rezolvarea problemelor, simplificarea căilor, în realitate, consecința este, de regulă, contrară. Și în loc să se diminueze birocrăția, să se reducă procedurile, să se simplifice căile, mai mult se complică. „Am atras în permanență atenția asupra faptului că *nu doar că se reglementează, mult, se „suprareglementează”, dar se reglementează și prost*. Pe lângă aglomerarea de normativitate juridică, ne mai confruntăm și cu *ritmul*, cu o instabilitate cu care este foarte greu să se țină pasul, alături de preocuparea de a se găsi soluții juridice nu generale, ci punctuale, Curtea Constituțională, chemată să mai facă ordine în acest „*desfrâu*” al fenomenului de normativitate juridică, atrage atenția, în mod constant, că autoritățile publice trebuie să-și exercite competența în limitele constituționale, nu arbitrar. Raportându-se la forul legiuitor, ea a statuat în sensul că „*acceptarea ideii potrivit căreia Parlamentul își poate exercita competența de autoritate legiuitoare în mod discreționar, oricând și în orice condiții, adoptând legi în domenii care aparțin în exclusivitate actelor cu caracter infralegal, administrativ, ar echivala cu o abatere de la prerogativele constituționale ale acestei autorități consacrate de art. 61 alin. (1) din Constituție și transformarea acesteia în autoritate publică executivă*”. *Mutatis mutandis*, nici Guvernul, în calitate de legiuitor delegat, nu se poate substitui Parlamentului, care este unic organ legiuitor, transformându-se în legislativ.”

În acest context, paradigma modernă a ordinii mecanice este depășită. Studiarea dreptului se face dintr-o varietate de perspective relevând incertitudine și injustiție. Dacă nu putem surprinde perspectiva absolută a „Ochiului lui Dumnezeu”,

putem configura perspective legitime diverse, în funcție de poziția actorului juridic-legiitor, judecător, avocat, doctrinar, etc., relevându-se importanța soluției transdisciplinarității. Pluralismul juridic, comportament ghidat de mai multe ordini juridice, devine o nouă paradigmă a dreptului. În acest context, reflecția asupra dreptului are loc sub semnul pluralismului filosofic. Postmodernismul, recunoscând contribuțiile sale, nu acaparează și nu poate acapara spațiul filosofic dacă cel puțin avem în vedere un termenul cardinal promovat-deconstrucția. Incontestabil, în contemporaneitate putem evidenția coexistența unor școli și curente precum: filosofia dreptului natural, pozitivismul, utilitarismul, școala istorică a dreptului, obiectivitatea valorilor, raționalismul marxismul, analitica limbajului. Ne exprimăm opinia că, un concept unional sau global de drept administrativ în contemporaneitate poate fi înțeles, de o manieră hegeliană, ca un concept deschis, mereu îmbogățit în diferite ponderi și grade, de diferitele demersuri filosofice aflate în relații deosebit de complexe, interacțiuni, potențări reciproce, interferențe, contradicții și ignorări reciproce, dispute, treceri dialectice etc. Viziunea care se configurează tot mai mult este aceea a conectării demersului științific în toată diversitatea curentelor sale la rețeaua generală a cunoașterii, unde fiecare să își probeze potențialitatea în privința soluționării problemelor contemporane, alături de alte entități ale cunoașterii. Nu putem omite faptul că, cercetarea științifică a relevat, la modul pregnant, drumul anevois al Dreptului, printre culturi și civilizații, ca actor de prim rang al societății, sub semnul pluralismului și multiculturalismului, dar și cu speranța configurării unei raționalități juridice globale, apte să contribuie la soluționarea problemelor societății contemporane, în acord cu valorile umanității. Desigur că, nu am putut prezenta decât câteva notații despre o problematică atât de vastă și controversată, într-o multiplicitate de sensuri și de ipostaze, care vizează legitimitatea și critica, validitatea și controversa, vulnerabilitatea și coerența, interogații și neliniști, resurse cognitive și acționale relative și limitate, dar apte să contribuie la perspectiva dreptului administrativ, a soluționării problemelor naționale și cultivării tendințelor sociale dezirabile.

Totodată, ar fi de dorit ca aceste dezbateri ale unor probleme de drept de actualitate, aflate în atenția lumii juriștilor, dar și a întregii societăți să se urmărească cu consecvență transmiterea unui mesaj de unitate și solidaritate pentru juriștii români, precum și o pledoarie cu argumente teoretice și practice în vederea susținerii și întăririi statului de drept bazat pe o justiție independentă, imparțială, puternică și profesionistă, care să se înfăptuiască cu respectarea strictă a legii, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale atât în cadrul administrației publice. România zilelor noastre are nevoie mai mult ca oricând de o legislație clară, concisă, predictibilă care să faciliteze integrarea cât mai rapidă a țării noastre în UE, pentru a deveni într-adevăr un stat membru care să aibă un cuvânt de spus, și să promoveze statul de drept ca stat al dezvoltării, al respectării drepturilor omului și al securității sociale, ceea ce implică niveluri mai înalte de coeziune socială, bunăstare și creștere economică, precum și un nivel mai scăzut de inegalitate.

Orice derapaj de la constantele, principiile fundamentale ale dreptului, ale politicii, ale economiei etc. în favoarea unor grupuri restrânse aflate temporar și conjunctural la putere ar constitui un pericol pentru orice construcție democratică,

ca să nu mai vorbim despre una încă fragilă cum este cea din România. Altfel, un nou drum către o altă formă de servitute, mult mai sofisticată și mai perfidă de această dată – ca să parafralez titlul cărții *Drumul către servitute*, apărută în anul 1944, a lui Friedrich Hayek, laureat al premiului Nobel pentru științe economice în 1974 – ne-ar putea amenința ființa națională. Personal nu aș vrea să mai trăiesc într-o societate unde în numele mai binelui poporului înțelesul unor termeni morali și politici de uz curent ca libertate, lege, drept, egal ș.a. – cum ar spune mai înainte amintitul Hayek – să fie schimbat în contrariul său de către unii preinși planificatori de ocazie care ar dori să ne planifice chiar și libertatea personală. Iată de ce este vremea ca juriștii să fie mai uniți ca oricând și să transmită un mesaj puternic în favoarea statului de drept și a independenței justiției. În conceperea acestui studiu, am pornit de la premisa importanței administrației publice și a funcționarului public pentru sporirea calității actului de justiție. De asemenea, având în vedere soluțiile și măsurile care și-au dovedit eficiența în anii precedenți nu mi-am propus o analiză exhaustivă a sistemului administrației, ci doar a acelor care privesc o îmbunătățire sau chiar o reconfigurare. Rezumând și sistematizând toate ideile expuse anterior, propunerile noastre pentru viitorul administrației și al profesiei de funcționar public și de ce nu pentru viitorul justiției noastre românești s-ar configura astfel, într-o ordine aleativă și care nu se pretinde atotcuprinzătoare, următoarele aspecte relevante pentru demersul nostru de cercetare științifică.

Să ieșim din festivism și resemnare! Nu mai ne permitem, ca administrație, să mergem mai departe fără să ne rupem de trecut. Vă aduc aminte că România nu a avut o lustrare, astfel că după căderea regimului comunist în administrație au continuat să activeze funcționari publici securiști la fel și în toate profesiile juridice și nu numai. E timpul să ne rupem de fantomele trecutului comunisto-securist, motiv pentru care, dacă din rândul funcționarilor publici au fost recrutați informatori și colaboratori, sau dacă au activat ca ofițeri acoperiți ai unui serviciu secret ce acționa cu metode securitiste, acest lucru trebuie, în cele din urmă, dezvăluit. Nu e niciodată prea târziu pentru adevăr, iar pentru însănătoșirea administrației publice din România e important să facem lumină în întunecatul sistem administrativ. De aceea, pe lângă mecanismele reglementate de legislația substanțială și procesuală pentru asigurarea unei practici administrative unitare am inclus în acest studiu și unele propuneri care vor pot bulversa lumea dreptului din România prin anvergura și considerentele ce vor fi analizate mai departe.

Prima facie: rolul învățământului superior în societatea cunoașterii este recunoscut atât la nivelul UE, cât și al statelor sale membre. De la acest nivel de educație se așteaptă o contribuție importantă în atingerea obiectivelor înscrise în Tratatul de la Lisabona, în privința creșterii, prosperității și coeziunii sociale. Pentru a face față acestor așteptări, învățământul superior, inclusiv cel juridic, trebuie să răspundă câtorva provocări majore: să atingă un nivel calitativ care să treacă testul comparării pe plan internațional, să-și îmbunătățească conducerea și responsabilitatea, să-și sporească finanțarea și să-și diversifice sursele de finanțare. Aceste scopuri majore implică schimbări în învățământul superior, care trebuie trecute în topul priorităților pe agenda politică și în strategiile naționale ale României. Este de remarcat că în ultimele decenii sistemul de învățământ superior din patria noastră a

trecut printr-o transformare majoră, influențată de schimbările naționale și internaționale precum creșterea rapidă a numărului de studenți, o ușoară scădere a finanțării publice corelată cu insuficiența finanțării private, importanța crescândă a cercetării și inovării în economia mondială axată pe cunoaștere și o mai largă competiție între instituțiile de învățământ superior. Nevoia de a răspunde acestor schimbări profunde și de a îmbunătăți calitatea învățământului superior a dus la revizuirea structurilor instituționale de guvernare. Deși autoritățile publice și-au păstrat rolul central în reglementarea și coordonarea învățământului superior, în ultimii ani a existat o trecere treptată de la controlul în detaliu al statului la consilierea externă din partea diferitelor părți implicate. De aceea, în cadrul instituțiilor se face distincția între guvernarea învățământului superior și management. În învățământul superior, guvernarea se axează pe reguli și mecanisme prin care diversele părți implicate influențează deciziile, controlul acestora și persoanele responsabile. În contextul învățământului superior, termenul de *guvernare* se referă la „exercitarea oficială sau neoficială a autorității ținând cont de legile, politicile și regulile care stabilesc drepturile și obligațiile diversilor participanți activi, incluzând regulile după care aceștia interacționează.” Cu alte cuvinte, *guvernarea* cuprinde cadrul în care o instituție își urmărește scopurile, obiectivele și politicile, într-o manieră coerentă și coordonată, pentru a răspunde întrebărilor: Cine conduce și care sunt sursele legitimității în luarea deciziilor de către diferiții participanți activi? Managementul, pe de altă parte, se referă la punerea în aplicare a unui set de obiective urmărite de o instituție de învățământ superior în baza unor reguli stabilite. El răspunde întrebării Cum se aplică regulile iar preocupările sale sunt eficiența, buna funcționare și calitatea serviciilor furnizate de partenerii interni și externi. În ciuda distincției făcute între *guvernare* (care pune accentul pe fixarea politicilor și a obiectivelor pe termen lung precum și pe găsirea strategiilor pentru atingerea acestor obiective) și *management* (care este orientat spre acțiune), diferitele conexiuni dintre guvernare și management nu vor fi trecute cu vederea.

În continuarea acestui context argumentativ propunem, nici mai mult nici mai puțin, desființarea tuturor facultăților de drept publice și private din România unele dintre ele adevărate focare de prostituție intelectuală sau cum duios și provocator, dar realist, cred eu, le numea distinsa Doamnă Prof. univ. dr. Verginia Vedinaș, în paginile „Palatului de Justiție”, „*orgii procedurale*”, un ciclu de articole care să reprezinte un soi de semnal de alarmă asupra unor întâmplări petrecute în viața noastră publică, a autorităților și instituțiilor statului, care se abat grav și periculos de la litera și spiritul legii fundamentale, de la principiile generale ale unui stat care aspiră să devină de drept, așa cum este, de altfel, proclamat prin Constituție. În locul lor o singură Universitate de Drept în directă subordonare a Academiei Române sau a Consiliului Superior al Magistraturii (în continuare CSM) care poate asigura cooperarea interinstituțională esențială pentru eficientizarea și asigurarea unui înalt nivel de independență și de transparență a sistemului administrativ, acesta reprezentând un domeniu ce presupune efortul comun al tuturor puterilor statului, în limitele atribuțiilor ce le sunt conferite de Constituție. Ideea unei Facultăți de drept unice și de stat care mă însuflețește la începutul secolului al XXI-lea și prefigurarea unui centru unificator, care nu există nicăieri, nu este o utopie

generoasă. Astăzi acceptarea de bună voie că o sistematizare interdisciplinară, pe baza unei metodologii generale unice, fără a produce forme de imperialism doctrinar este un fapt aproape imposibil. Dar mâine nu se știe!

Totuși nu se poate renunța la ideea că aporturile diferitelor sisteme de relevanță servesc la ceva unitar. Dar încă o dată (deducem din experiență), nu poate fi vorba de un „sens” unitar, fiindcă este bine ca sensurile să rămână multiple și să comunice între ele, constituindu-se. De altfel, nicio disciplină științifică nu poate renunța la verificarea rezultatelor sale în viața practică, fără a se reduce la continua erodare a propriei sale memorii. Reunind exigențele și experiențele, conchidem că *topos*-ul cel mai potrivit pentru această confluență și utilizare este dreptul românesc și instituțiile publice care îl concretizează pe plan operativ. Problema fundamentală ține de natura și caracterul unei unice Facultăți de drept întrucât principiul neutralității statului în materie de drept și justiție, expresie a transformărilor moderne în ordinea sa instituțională se dovedește ambiguu încă de la apariție. Pe de o parte, acest principiu arată că, în sfera organizării politice moderne, dreptul este esențial, fiind important pentru rolul pe care îl are justiția și instituțiile sale, între care includem și profesiile juridice, în organizarea consensului și asigurarea ordinii de drept constituționale. Controlul pe care organele instituționale îl exercită în acest scop asupra societății, servește la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Pe de altă parte, însuși termenul de „neutralitate” abia reușește să mascheze faptul că statul procedează din când în când conform unor configurații concrete de putere și este o formă ce-și asumă conținuturi diferite, în funcție de problemele și scopurile pe care își propune să le urmărească. Fără a se distruge serios, nu se poate nici construi serios, pare să ne învețe și psihologia individuală, și istoria civilizațiilor. Este o situație în care intervenția statului care, prin intermediul CSM, amenajează structura arhitectonică a justiției, trebuie să fie urgentă.

În arhitectura instituțională a României, CSM are rolul fundamental, consfințit în art. 133 alin. 1 din Constituție, de garant al independenței justiției. În această calitate și în conformitate cu atribuțiile ce îi revin din prevederile legale în materie, CSM poartă responsabilitatea pentru organizarea și funcționarea normală a justiției, ca serviciu public. Consiliul are îndatorirea de a se implica activ în aspectele care privesc autoritatea judecătorească, în strictă conformitate cu litera și spiritul actelor normative care guvernează justiția română și în directă conlucrare cu celelalte puteri ale statului de drept. În calitate de garant al independenței justiției și de reprezentant al autorității judecătorești, CSM poate manifesta preocupare față de demersul nostru concretizat în adoptarea de către Statul Român a propunerii legislative Lege-cadru privind înființarea unei Universități de Drept a României sub înaltul patronaj al Academiei Române. Din această perspectivă, învățământul superior juridic să devină de stat – așa cum, spre exemplu, se întâmplă în Germania - deoarece statul înfăptuiește administrația. Cred că nimeni nu își dorește o administrație privată în care fiecare are dreptatea lui, iar interesul general nu mai preocupă pe nimeni. Mai mult, cei ce înfăptuiesc actul de justiție, așa cum precizăm în argumentarea de la debutul studiului sunt investiți cu autoritatea statală. Chiar dacă pare în contradictoriu cu cele afirmate mai sus, desprinse parcă din negura comunistă – nu am fost membru al defunctului partid comunist și detest

comunismul – propunerea are în vedere că societatea percepe tot mai acut că nerespectarea legii, a actului de justiție sunt comise de persoane cu atribuții în domeniul juridic. Și poate totul pornește chiar de la importanța persoanei cu atribuții de selecție și gestionare a resurselor umane din facultățile de drept. Legea noastră cadru a educației desemnează o persoană de tip administrativist (nu am în vedere aici pe cei ce își desfășoară activitatea sub cupola dreptului administrativ) care creează birocrăție, suprastructuri, cu apetit pentru funcții de conducere întrucât asta înseamnă bani, salarii mari. Legea nr. 1/2011 a generat un egoism profesional străin de realizările științifice profesionale și calitățile umane ale celorlalți, iar consecințele negative ale regresului în reglementarea unui domeniu atât de important nu au întârziat să apară: cazuri notorii de indivizi veroși care au pătruns în învățământul superior care au obținut pe căi suspecte titlul de doctor, apoi calitatea de cadre didactice universitare, promovate rapid până la cele mai înalte funcții.

Așa s-a ajuns la fenomenul „Fabrica de doctorate sau cum se surpă fundamentele unei nații”. Mai clar, în România, de la doar 1.500 de titluri de doctori în științe acordate timp de aproape 100 de ani, între 1900 și 1990, în 90 de ani 1.500 de titluri, s-a ajuns la 67.000 de titluri de doctori în științe în nici 30 de ani, din 1990 până în 2017, cele mai multe, peste 30.000, în ultimii 6 ani. De unde au pornit toate acestea? Răspunsul vine tot din istoria recentă: îmi amintesc că în România erau centrele universitare de la București, Cluj, Iași, Timișoara, după care urmau alte centre mai pe specialități, gen Craiova, Brașovul cu silvicultură și autovehicule rutiere, Sibiu cu dreptul administrativ, Galațiul cu nave și chimie alimentară, Constanța doar Institutul de Marină, Târgu Mureș cu Medicina, Minele pe la Petroșani și Petrol și Gaze de la Ploiești. Toată economia națională era deservită de aceste centre, 12 erau. Acum sunt 37 de centre universitare! Avem facultăți la Slobozia și Caracal. Există aproape 50 de universități de stat, la care se adaugă 7 instituții militare de învățământ superior, precum și peste 50 de universități private. Atunci nu trebuie să ne mai mire cu nimic calitatea învățământului din România! Că stai și te întrebi ce cadre didactice universitare capabile să exporte cunoștințe către studenți sunt în localități mici, unde corpul profesoral este format din oaste de strânsură, din oameni ajunși peste noapte profesori universitari. Iar învățământul, toată această schemă proastă este din interior. Domnii profesori au alterat sistemul, nu a venit cineva din afară, din economia reală, să-i restructureze, să-i învețe cum se predă la școală. Ei, singuri, au avut libertate deplină. Numai că s-a înțeles foarte prost autonomia universitară.

O altă nenorocire: se plagiază peste tot în lume. Dar fraudă intelectuală în lanț s-a inventat în România în anii tranziției. În Academii create ad-hoc, pulsează, într-un ritm greu de urmărit, falsul intelectual, în care doctori plagiatori devin peste noapte profesori coordonatori de doctorate plagate. Ies pe bandă rulantă, cu zecile de mii. Dintre acești infractori protejați se aleg în România prim-miniștri, miniștri, generali, comisari, procurori, oameni politici, primari, profesori universitari etc. „Elita țării”. Acest spectacol neverosimil ne macină fundamentele nației. Există lucruri pe lume cu care nu se poate glumi. Cu granițele unei țări, de pildă. Iese război. Nici cu granițele spiritului nu se poate glumi. Pentru că atunci se amestecă

prostia cu inteligența, cinstea cu hoția, meritul cu potlogăria. Ajungem să fim conduși de șmecheri, de hoți și de impostori. Exact asta ni s-a întâmplat. Abolind granițele intelectuale, ne-am pomenit invadați și ocupați din interior de pegra societății noastre. Victimele sunt studenții noștri cărora impostorii nu le pot transmite mai multe cunoștințe decât cele pe care le au. Mediul academic se degradează prin superficialitate și subiectivitate. Este nevoie de modelul uman și profesional al universitarului integrativ interesat în mod altruist de competență profesională, de moralitatea membrilor aceluiași profesii.

Pentru asigurarea seriozității studiilor juridice trebuie ca noua și adevărata reformă a educației în România trebuie să pornească de la români, nu de la străini, chiar dacă s-ar numi „Bologna”. Originalitatea și severitatea exigențelor cărora trebuie să le facă față toți cei ce doresc să se consacre profesoratului se circumscriu și criteriului posedării titlului de doctor. Față de întrunirea acestei condiții, circumspect și exigent atragem atenția asupra necesității unei riguroase verificări a provenienței diplomelor întrucât practica ultimilor ani ne-a demonstrat stări de fapt asupra cărora nu vom mai insista, exemple în acest sens fiind elocvente. Dacă în primii ani după lovitura de stat din decembrie 1989 consideram că un cumul de funcții este benefic învățământului superior, văzând lăcomia fără margini, precum și eforturile de-a dreptul sfidătoare ale unor profesori de a cumula cât mai multe funcții și de a fi în același timp miniștrii, deputați, senatori, arbitri, cadre didactice universitare la București și în alte centre universitare din aproape toate reședințele de județ, devenite sinecuri pentru partidele și familiile din care făceau parte, mi-am revizuit total opinia: sunt convins că este o imposibilitate, o incompatibilitate chiar, a profesoratului cu oricare altă calitate în afara celei constituționale, aceea de parlamentar.

De aceea, „Dacă rea e starea actuală a lucrurilor, dacă suntem hotărâți a o schimba, nu s-ar face operă utilă mărginindu-ne la reforme de detalii, întreg edificiul păcătuiește prin bază, să-l refacem deci din temelie”. În același timp, Nicolae Titulescu găsea necesar că formula legii trebuie să piardă „din ce în ce mai mult aparențele unei teoreme”, iar dezlegarea problemelor juridice „să sufle un curent de umanitate care vrea ca litera textului să cedeze în fața nevoilor societății”. „Renovația și adevărate îndrumare a științelor juridice nu va data pentru binele comun, decât în ziua în care se vor pătrunde toți că sub sancțiunile legilor se mișcă oamenii și că a-i sacrifica unui exces de logică înseamnă a zice omul e făcut pentru lege, iar nu legea pentru om ceea ce este o absurditate”. Însușirea metodei de interpretare umanitaristă a legilor nu constituia, în concepția lui Titulescu, decât o primă etapă în procesul educației juridice sau, după cum spunea el, „un minim indiscutabil” pe care trebuie să-l cunoască studenții în drept. Etapa următoare, în cadrul acestui proces, consta în aprofundarea științelor juridice care să permită specialiștilor înțelegerea adevărului incontestabil că „dreptul evoluează paralel cu nevoile sociale”. Realizarea educației juridice potrivit cu nevoile sociale interne impune modificarea întregului program al facultăților de drept. Schimbările cele mai utile și mai urgente ce trebuie aduse programului în vigoare constau în însăși reorganizarea conținutului materiei predate iar un amendament de prim ordin este ca istoria dreptului român și studiul eticii să figureze ca materii de căpătâi pentru a

întregi cultura juridică a studenților. Susțin aceasta nu numai din considerente patriotice cât și științifice, așa cum afirma același Nicolae Titulescu: „Nimic mai util iluzia periculoasă a fixității dreptului, pentru a avea adevăratul sens al multor dispozițiuni obscure, pentru aflarea caracteristicii geniului național, ca urmărirea etapelor succesive prin care au trecut instituțiunile noastre juridice pentru a deveni ceea ce sunt azi”.

Un alt viciu al organizării învățământului superior juridic este și libertatea deplină – am îndrăzni să-i spunem colocvial, libertinaj – ce domnește în facultățile de drept: oricine se poate prezenta la examen oricând, ca să nu mai vorbim de prezența la cursuri. Libertatea aceasta absolută e sinonimă cu lipsa de organizare; ea e în mare parte cauza slăbiciunii cadrelor didactice și a neîncrederii profanilor în seriozitatea studiilor juridice. Înlăturarea acestor proceduri defectuoase devine iminentă și trebuie realizată prin: înscrierea la admitere numai a candidaților cu cea mai bună pregătire, limitarea numărului studenților, frecventarea obligatorie a cursurilor, verificarea cât mai severă a frecventării, prezentarea obligatorie la examene, neadmiterea la examene a studenților care au lipsit mai mult de 10 cursuri. Unul dintre cele mai mari neajunsuri ale învățământului universitar este indiferența cu care se privește munca studentului. Să silim studentul la muncă și nu o putem face decât prin reguli severe. Până la examen, mai ales la drept, el n-a avut ocazia să schimbe o vorbă cu profesorul. Prin lichidarea acestei indiferențe, procesul învățământului va câștiga un plus de eficacitate, oglindit în pregătirea mai temeinică a studenților și cunoașterea de către profesori a acestei pregătiri sub multiplele ei aspecte, cunoaștere de natură să suprimă în bună parte rolul hazardului în verificarea cunoștințelor asimilate de studenți. Mai avem ceva de adăugat aici. Discrepanța între bogați și săraci se face simțită și în rândul studenților. Nimeni nu poate contesta că și în rândul studenților fără mijloace materiale sunt și valori reale. Or, a nu le permite accesul în studiul dreptului ar însemna să eliminăm din calitatea nobleței noastre de robă o parte importantă.

Revenind la asigurarea seriozității studiilor juridice solicităm ca adevărata reformă a educației naționale și a învățământului superior juridic să fixeze măsuri eficace de selecționare a corpului didactic și totodată să reglementeze cu severitate îndatoririle acestuia. Drept criteriu principal, care să stea la baza recrutării profesorilor necesari învățământului superior preconizăm nivelul înalt de pregătire profesională dublat de o certă înclinație spre activitatea științifică și didactică. Recrutarea profesorilor cu un nivel superior de pregătire profesională, cu un profil spiritual și moral distins decizi să se consacre operei de instruire și educație a studențimii constituie chezașia elaborării și predării cursurilor cu o înaltă ținută științifică și didactică. Astfel vor putea pregăti serios generațiile viitoare pentru a dezvolta în mod competent și cercetarea juridică. Suntem convinși că înfăptuirea adevăratei reforme învățământului superior juridic a devenit o necesitate imperioasă și în atâtea discuții despre idealul educațional, despre curriculum, despre autonomie universitară, despre învățământ centrat pe student, despre formarea de competențe și altele asemenea am uitat să punem o întrebare esențială: de ce trimitem copiii la școală sau la facultate? De ce mergem noi, profesorii, la școală sau la facultate? Care e scopul educației?

În ultimul timp suntem tot mai obsedați de piața muncii! Pe măsură de slujbele sunt tot mai prost plătite și greu de găsit ca urmare a mutării bazelor de producție în țările lumii a treia și de automatizare a procesului de producție, învățământul românesc duce o luptă cruntă să creeze indivizi adaptabili la piața muncii! Cu cât lucrurile arată mai prost cu atât ne încăpățânăm noi profesorii mai tare să ne justificăm existența și activitatea prin producerea de viitori integrabili pe piața muncii. Această schimbare majoră a direcției spre care trebuie să pornească educația are consecințe foarte grave. Profesorul devine, din intelectual critic, angajat în proiecte civice, din dascăl dispus să consume timp în dezbateri cu studenții pe teme principiale, un funcționar docil, un soi de bonă mai educată cu două meniri. Să aducă bani universității și să dreseze integrabili pe piața muncii. Da, oricât de comic ar suna, mai nou, ca profesori universitari, nu numai că nu trebuie să avem pretenții să ne plătească universitatea, dar trebuie să aducem noi bani de acasă universității. Să nu uităm zguduitorul caz al celor două profesoare foarte apreciate de studenții de la Universitatea Columbia, Carol Vance și Kim Hopper, care au fost date afară, în ciuda vocii lor critice și angajate social sau poate tocmai de aceea, pentru că, auzi calamitate, n-au adus destule granturi universității! Adică nu e destul că aducem vizibilitate și cercetări importante. Trebuie să aducem bani – suntem evaluați în funcție de banii aduși!

Studentul devine consumator de servicii educaționale, produs al universității, dar și client al acesteia. În această dublă calitate de produs și consumator el are drept unic scop însușirea de competențe care să-l facă eligibil pe piața muncii. Povestea cu gânditul și cu reflecția critică e desuetă, în acest context. Adică ce e aia, domnule, să gândești critic? Să fii așa, un Gică-contra? Păi nu avem cum să cuantificăm în mirificul nostru sistem cantitativ de evaluare a performanțelor academice – a se vedea superbul documentar de Adam Curtis pe această temă a evaluării cantitative – și nu prea avem nevoie pe piața muncii de oameni reflexivi. Avem nevoie de Gică – taci și sapă! Timpul pentru dezbateri și dispare! Dezbaterile și mesele rotunde fără lucrări scrise indexate BDI sau ISI nu contează! Dacă nu contează și nu ne ajută să promovăm sau să câștigăm granturi, nu le vom organiza. Este contraproductiv și ineficient să pierzi timpul cu cercuri studențești sau dezbateri câtă vreme ele nu sunt cuantificate. Cei câțiva profesori care încă se ocupă mai serios de studenți, o fac pe timpul și resursele lor. În învățământul academic actual ceea ce contează este, așa cum am mai spus-o, să aduni puncte în fișa de autoevaluare, iar aceste puncte nu se câștigă din lucrul efectiv cu studenții, ci din granturi, BDI-uri, ISI-uri și altele asemenea. Evaluarea calității actului didactic se va face, firește, după numărul de integrați pe piața muncii.

Știm cu toții cât de volatilă e această piață. Mai știm și că o facultate nu-i o florărie s-o închizi sau s-o deschizi peste noapte. Specialiștii se formează în ani și ani de zile. Și totuși, în indicatorii de performanță ai programelor de studii, avem numărul de integrați pe piața muncii. Ce legătură are dedicarea și devotamentul pe care eu îl arăt studenților cu capriciile pieței? Că facultatea nu trebuie să fie un turn de fildeș izolat de restul societății acceptă toată lumea. Dar a accepta această dictatură a pieței muncii e o extremă la fel de periculoasă. Cam așa arată tabloul universității după ce o obligăm să scoată pe bandă rulantă indivizi docili și

adaptabili pe piața muncii. Afirm aceasta întrucât am călătorit prin România pentru evenimente juridice și turistice și deseori mi s-a întâmplat să mă întâlnesc cu oameni foarte tineri, elevi sau studenți. Și discuțiile nu sunt doar despre drept, dreptate și justiție, dar și despre viitor. Tinerii văd în discuția cu mine și altceva, un dialog cu cineva de la care ar putea avea și altfel de răspunsuri decât ceea ce aud de obicei. De la ei primesc o serie de întrebări, unele legate de sfera opțiunilor personale sau profesionale, așa cum ar fi de pildă întrebarea: „ce mă sfătuiți dumneavoastră, să mă pregătesc pentru o carieră în România, sau pentru o carieră în străinătate?” E greu să întâlnești pentru prima oară un tânăr de 18 ani și să dai un sfat potrivit. Mi se pare că tinerii de azi își pun întrebarea aceasta mai des decât noi, generația care a făcut liceul înainte de 1989. Oare acestor tineri societatea românească nu le oferă mai multe speranțe? Sau, dacă tot povesteam despre drept, oare spațiul cultural juridic românesc nu vine în întâmpinarea așteptărilor lor? Așadar, în România sau în străinătate? Eu răspund acestei întrebări astfel: E bine să te pregătești profesional cu gândul că va veni ziua când vei avea de înfruntat alți 100 de candidați într-un concurs cinstit. Și să vrei să fii atât de bun încât să-i întreci în competiție dreaptă. Indiferent care va fi meseria ta, de la fierar betonist la matematician, de la medic la traducător, de la judecător la taximetrist, momentul competiției va veni. Și vor fi confruntări pe bune, pur profesionale, în care locul de muncă sau grantul sau contractul vor reveni celui mai bun. Eu știu că e mai bine pentru tine să trăiești în România, în patria ta, dar indiferent de locul unde vei fi, e mai bine pentru tine dacă te pregătești de pe acum cu certitudinea că momentul competiției va veni. Chiar dacă acum ai doar 18 sau 20 ani, muncește știind că poți face o adevărată diferență pentru tine începând de azi. Și asta nu are de-a face cu locul unde vei trăi, ci doar cu felul cum te pregătești pentru lucrarea ta viitoare.

Vreau să vă mai fac o mărturisire, foarte reală: am parcurs un drum lung, peste o jumătate de secol de activitate. Am ajuns, cred, la o anumită destinație. Adică am parcurs o etapă precum în Procesul civil. Sigur, eu am parcurs etapa judecății în fond și cred că și în căile de atac; iar acum va avea loc judecata finală. Decizia s-a pronunțat. Acum trec în faza executării silite, o fază dificilă pentru debitor și care are un final mai puțin fericit. Știți, nu vreau să mă gândesc la Dante Alighieri – *La vita e un coreo a la muerte*. Dar asta, mai devreme sau mai târziu, se întâmplă. Îmi place foarte mult o melodie mexicană care spune în felul următor: Important e nu să ajungi la destinație, ci să știi să ajungi. Am făcut tot ce a fost posibil să ajung cu bine la destinație, să parcurg toate etapele procedurale, dacă vreți. Sigur că destinul meu profesional a fost legat de Drept și de Armată. Dacă mă întrebați de ce, mi-e relativ simplu: pentru că ambele domenii sunt de o rigoare extraordinară; pentru că noi, juriștii, avem relativitățile noastre; foarte multe lucruri sunt relative iar Procedura este cea mai riguroasă cale de reușită. Și am învățat din acest domeniu să fiu și eu însumi riguros. Și datorită acestui fapt unii colegi m-au apreciat; alții s-au întrebat de ce e atât de riguros profesorul. Ne supraveghează, ne urmărește, ne obligă să mergem la ore? Păi e democrație; nu mai trebuie să facem seminarii, nu mai trebuie să facem cursuri. Există, din nefericire, un asemenea mod de gândire. Și atunci sigur că acești colegi probabil m-au iubit mai puțin. Dar nu cred că eu am avut o problemă și nu cred că eu am o problemă din punctul acesta de vedere. Cred că ei au avut o problemă. Dacă am astăzi o nemulțumire – și ea există –, ea constă în faptul că noi

am avut o anumită percepție, o anumită viziune despre mecanismele constituționale. Ca să constat astăzi, totuși, că lucrurile nu funcționează chiar în acei parametri pe care noi i-am avut în vedere. Sigur că Constituția a fost modificată în anul 2003, probabil că se va mai realiza cândva o reformă constituțională. Cred, încă, că în actuala formulă constituțională acest lucru va fi aproape imposibil de realizat în perspectiva următorilor ani, într-o perspectivă relativ apropiată. Au fost câteva chestiuni pe care eu le-am văzut într-o manieră teoretică. De pildă, separația puterilor în stat. Se spune în doctrină că este o dogmă, că e depășită. Noi, în constituția din 1991 n-am vorbit de separația puterilor în stat. Asta este o problemă teoretică. Foarte frumos, Constituția modificată vorbește, la ora actuală. Dar eu vorbesc din punct de vedere teoretic. Pentru că noi ne-am inspirat din Constituția franceză, care în articolul 3 alin. 1 spune că puterea aparține poporului. Și un alt articol care spune că poporul nu împarte puterea cu nimeni. Prin urmare, puterea este unică, este una singură. Există autorități. Constituția Franței nu vorbește de *pouvoir*; nici Constituția României; a vorbit de autorități – autoritatea judecătorească, separat de parlament, de guvernul României. În sfârșit, nu e cazul să insist.

Sunt multe lucruri asupra cărora cred că ar trebui în viitor să reflectăm. Acestea sunt lucruri reale. Cam așa se petrec lucrurile și cu învățământul nostru: este în derizoriu. Știți că în 1992 un scriitor și poet român, Paul Dimitriu, s-a exprimat într-o lucrare în felul următor – ceea ce este foarte surprinzător, în anul 1992 este că învățământul se află în stadiul derizoriu al unui învățământ profesional; învățământul universitar. Ei, de atunci a evoluat foarte mult. Dar, din păcate, nu în mod pozitiv. Ar fi foarte multe de discutat. Înainte de a încheia, o să vă rog să îmi permiteți să atenționez cu referire la administrația publică: o administrație bună este costisitoare pentru o țară ca a noastră. Dar îi dă acesteia mai multă strălucire, mai multă grandoare, mai multă importanță, mai mult prestigiu, o corectă administrare a societății. Îi conferă mai multă ordine, mai multă cultură și mai multă demnitate vieții umane decât oricare altă acțiune de civilizație materială. Am putea să nu avem nicio cale ferată, nicio autostradă, niciun palat, dar dacă am avea o organizare administrativă model, nimeni nu ar îndrăzni să spună: în plina criză a valorilor, în plină luptă și divizare a societăților în care trăim, a rupturii dintre oameni pe criterii arbitrare, de vârstă, sex, loc de naștere, studii, preocupări, religii, sau chiar meserii, e bine să ne aducem aminte cine suntem noi de fapt. Suntem oare cei care avem inimi de piatră și cuvinte grele pe limbă sau suntem uniți și atunci când îl doare pe unul dintre noi sărim cu toții?

Bibliografie

Indicațiile bibliografice care urmează nu au alt scop decât acela de a oferi o orientare generală cititorului care ar vrea să aprofundeze vreuna dintre temele cercetate. Ca sursă pentru doctrina și jurisprudența dreptului administrativ va trebui să recurgă la colecția Revistei de drept public, Editura Universul Juridic. Cu referire la tema noastră apreciem că tratatele și lucrările de mai jos sunt acoperitoare.

[1] Alain Supiot (2011), *Homo Juridicus*, Editura Rosetti Educațional, București.

[2] Antonie Iorgovan (2002), *Tratat de drept administrativ*, Editura C.H. Beck, București.

- [3] Cătălin Vrabie (2014), *Elemente de E-guvernare*, Pro Universitaria, București.
- [4] Djuvara Mircea (1999), *Teoria generală a dreptului*, Editura All Beck, București,, p. 21-32.
- [5] Emil Balan (2005), *Procedura administrativă*, Editura Universitară, București.
- [6] Emilia Șercan (2017), *Fabrica de doctorate sau cum se surpă fundamentele unei nații*, Editura Humanitas, București.
- [7] Hamangiu, C (1932)., *Codul general al României. Legi noi de unificare*, București.
- [8] Ioan Alexandru (2017), *De la dreptul administrativ național la dreptul administrativ global*", Editura Academiei Române, București.
- [9] Ioan Leș (2007), *Instituții juridice contemporane*, Editura C.H. Beck, București.
- [10] Ioan-Aurel Pop (2014), *Istoria, adevărul și miturile*, Editura Enciclopedică, București.
- [11] Ion M. Oprea (1966), *Nicolae Titulescu*, Editura Științifică, București.
- [12] Jens Peter Schneider, Herwig C.H Hofmann, Jacques Ziller, Dacian C. Dragos (2016), *Codul reneal de procedură administrativă a Uniunii Europene*, Editura, Universul Juridic, București.
- [13] Maria Cernat, *Despre universități și obsesia pieței muncii*, material preluat de pe site-ul: <http://www.criticatac.ro/285>;
- [14] Popa Nicolae (2002), *Teoria generală a dreptului*, Editura All Beck, București.
- [15] Popescu Agripa (1932), *Administrația și normalizarea*, București.
- [16] Popescu Sofia (2000), *Teoria generală a dreptului*, Editura Lumina Lex, București.
- [17] Verginia Vedinaș (2008), *Deontologia vieții publice*, Editura C.H. Beck, București.
- [18] Viorel Vânătoru, *Unificarea legislativă și administrația locală în Județul Hunedoara după marea Unire*, articol preluat de pe site-ul: Unificarea legislativă și administrația locală în județul Hunedoara după marea Unire.